До спеціалізованої вченої ради
Д 26.007.05 у Національній академії
внутрішніх справ, 03055, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

В І Д Г У К

офіційного опонента кандидата юридичних наук, доцента, професора кафедри управління безпекою, правоохоронної та антикорупційної діяльності Міжрегіональної академії управління персоналом Давиденка Валерія Степановича на дисертацію Таранової Анастасії Миколаївни «Використання спеціальних знань при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Актуальність обраної теми

Доцільно зазначити, що останнім часом відбувається посилення інтересу науковців до правового регулювання медичної діяльності. А отже, актуальність обраної теми «Використання спеціальних знань при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником», яку досліджує Таранова Анастасія Миколаївна не викликає сумнівів, оскільки вона пов'язана з використанням медичних, фармацевтичних (фармакологічних), психологічних, технічних знань при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником, що значно допомагає розширити сферу застосування сучасних та традиційних наукових методів і технічних засобів для забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування.

Дисертант наводить статистичні дані, які свідчать про те, що в Україні у період 2016 – 2019 рр. зареєстровано 18 406 кримінальних правопорушень,

ВДСД НАВС
Вх. № 564
"04" 02 2020 р.
кількість аркушів:
осн. док. 1 додаток —

передбачених ст. 140 КК України. Але повідомлень про підозру за аналогічний період здійснено лише у 23 кримінальних провадженнях.

Також необхідно погодитися з думкою дисертанта (ст. 15 дисертації), що такі результати дають підстави стверджувати про існування проблем і недоліків розслідування зазначеної категорії злочинів. Вони найчастіше проявляються при проведенні окремих слідчих (розшукових) дій у випадках, якщо виникає потреба у використанні спеціальних медичних знань, призначенні окремих видів експертиз тощо.

З огляду на те, що завданням дисертаційного дослідження А.М. Таранової є вирішення вищезазначених та інших проблем розслідування неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником, а також зважаючи на те, що тривалий час поза увагою вчених залишалися теоретичні і практичні питання, що стосуються консультативної, технічної, практичної, методичної допомоги, особливостей участі спеціаліста у проведенні слідчих (розшукових) дій, сучасних можливостей призначення та проведення судових експертиз при розслідуванні таких злочинів, рецензована робота є, безумовно, своєчасною та важливою для вдосконалення діяльності органів досудового розслідування, прокуратури та суду.

Таким чином, актуальність представленої до захисту дисертації Таранової Анастасії Миколаївни «Використання спеціальних знань при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником», не викликає сумнівів. Вона достатньо повно сформульована дисертантом у вступі до роботи та зумовлена, насамперед, відсутністю комплексних розробок піднятої проблематики. Криміналістична наука, на жаль, не має фундаментальних теоретичних розробок, які б присвячувалися дослідженню питань використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів передбачених ст. 140 КК України.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна

Ступінь обґрунтованості наукових положень сформульованих у вступі та трьох розділах основної частини роботи Таранової Анастасії Миколаївни є достатнім. Вони забезпечені завдяки використанню різноманітної наукової літератури, в якій відображені різні аспекти вказаної проблематики, і переконують у важливості теоретичних та практичних питань, їх недосконалості й перспективності дослідження.

Наукові міркування й висновки автора логічні та аргументовані. Вони базуються на позиціях гармонійного поєднання доробок учених минулих років та сучасних методологічних підходів до пізнання різних аспектів використання спеціальних знань при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником.

Літературні джерела використовуються критично, ведеться полеміка з іншими авторами. Дисертант неухильно дотримується етики наукової дискусії – точно викладає позиції вчених, аргументує свою підтримку чи заперечення поглядів інших авторів. При цьому дисертант супроводжує розгляд зазначених праць їх критичним аналізом і переконливою аргументацією власних підходів і висновків. Необхідно зазначити, що автор не обмежується працями виданими в Україні, а послідовно залучає здобутки зарубіжних дослідників, які відігравали важливу роль у дослідженні проблематики використання спеціальних знань при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником.

Загалом у дослідженні А. М. Таранової використано матеріали 181 наукового джерела. Саме вони дозволили автору досконало проаналізувати проблему використання спеціальних знань при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або

фармацевтичним працівником. При цьому необхідно підкреслити той факт, що значна частина використаних джерел дослідниками раніше більш докладно не вивчалась. Крім того абсолютна більшість їх залучена в теоретичний обіг вперше, що є запорукою абсолютної наукової новизни дисертаційного дослідження.

Дисертація має солідну та серйозну методологічну базу, оскільки для досягнення визначеної мети та розв'язання поставлених завдань при проведенні наукового дослідження, автором було комплексно використано широкий діапазон загальнонаукових, спеціально-наукових методів наукового пізнання. Заслуговує на увагу у роботі вдале використання діалектичного, догматичного, соціологічного методу дослідження.

Реалізація цих та інших методів відбувалася на основі загальних принципів наукового пізнання (єдності емпіричного і теоретичного, історичного і логічного, конкретного і абстрактного, спільного і особливого, закономірного і спонтанного, об'єктивності, тощо), які допомогли досягти більшої обґрунтованості результатам дослідження.

Слід також акцентувати увагу на чіткій постановці мети дослідження, яка спрямована на розробку теоретичних та практичних питань щодо використання спеціальних знань при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником.

Вказана мета дисертаційної роботи у повній мірі відповідає визначенню завдань, які конкретизовані у дослідженні на сторінках 2-3 автореферату та сторінках 17-18 дисертації.

Позитивним, на наш погляд, є те, що у системі завдань дисертації належний акцент робиться на визначенні поняття, змісту, форм використання спеціальних знань, розкритті змісту діяльності спеціаліста при проведенні окремих слідчих (розшукових) дій, конкретизації проведення окремих видів експертиз при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником.

Варто також зауважити, що для досягнення мети роботи і комплексу поставлених завдань автор обрав досконалу науково-теоретичну, емпіричну та методологічну базу дослідження, що дозволило обґрунтувати авторські висновки та положення наукової новизни.

Наукова новизна роботи визначається тим, що дисертація є першим у вітчизняній юридичній науці комплексним дослідженням проблем використання спеціальних знань при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником.

Запропоновані положення і висновки, які автор обґрунтовує як нові, дійсно такими і є. Серед них уперше:

– запропоновано класифікацію спеціальних знань при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником. Залежно від галузі спеціальних знань: медичні, фармацевтичні, фармакологічні, психологічні, технічні; за суб'єктами: співробітники державних, недержавних установ; залежно від процесуального статусу суб'єктів: експерт, спеціаліст; за кількістю суб'єктів: індивідуальні, колективні; за функціями застосування: теоретичні, практичні; за значенням: доказові, орієнтуючі;

– визначено і розкрито форми діяльності спеціаліста. Практична: виявлення, фіксація та вилучення речових доказів; методична: застосування науково-практичних прийомів та методів проведення окремих слідчих (розшукових) дій; технічна: вибір і застосування науково-технічних засобів; консультативна: надання усних та письмових роз'яснень.

Оцінка змісту дисертації та ідентичності змісту автореферату та її основних положень

Вийти на зазначені у роботі нові науково-обґрунтовані результати автору дозволила обрана структура дисертації, яка складається з вступу,

трьох розділів (9 підрозділів), висновків до підрозділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми дисертації; зазначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами і темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження; розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення одержаних результатів; конкретизовано шляхи та форми їх упровадження й апробації; наведено характеристику публікацій дисертанта з відображенням основних положень дослідження, а також структуру та обсяг дисертації.

Загальний обсяг дисертації становить 228 сторінок, з них 198 сторінок – основний текст, 19 сторінок – список використаних джерел (181 найменування) та додатків.

Розділ 1 «Теоретичні основи дослідження використання спеціальних знань при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником» складається з трьох підрозділів, присвячених дослідженню генезису інституту використання спеціальних знань, визначення поняття, форм та характеристики зарубіжного досвіду використання спеціальних знань при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником.

На підставі проведеного аналізу автор на стор. 44-45 дисертації виділяє етапи становлення і розвитку наукового знання про використання спеціальних знань при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником на території України: 1) X–XV ст. – поява перших згадок про використання спеціальних медичних знань, а саме проведення судово-медичного огляду живих осіб та трупа; 2) XVI–XVII ст. – перші згадки про використання спеціальних фармацевтичних знань, а саме проведення хімічних досліджень лікарських засобів; 3) XVIII–XIX ст. – прийняття перших нормативних актів, які на

законодавчому рівні закріпили необхідність застосування спеціальних знань; 4) радянський період (1922–1991 роки) – створення установ та служб, які проводили судово-медичні експертизи; 5) сучасний період (1991 рік – теперішній час) – прийняття нових законодавчих та відомчих нормативно-правових актів, які регулюють діяльність експертів та спеціалістів, визначають нові можливості проведення судових експертиз орієнтованих на максимальне використання науки та техніки.

Достатньо аргументовані положення викладені на стор. 69 дисертації, згідно з якими автор пропонує доповнити ч. 1 ст. 71 КПК України та викласти її у наступній редакції: «Спеціалістом у кримінальному провадженні є особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками застосування технічних або інших засобів, залучається до участі у слідчих (розшукових) діях, і може надавати консультативну, технічну, практичну та методичну допомогу під час досудового розслідування і судового розгляду з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок».

Автор доводить на стор. 69 дисертації, що форми використання спеціальних знань при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником – це реалізація теоретичних та практичних знань, навичок та досвіду обізнаних осіб, з метою виявлення фактів та відомостей, що мають значення для кримінального провадження.

Розділ 2 «Участь спеціаліста у проведенні окремих слідчих (розшукових) дій при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником» складається з трьох підрозділів у яких розкрито особливості участі спеціаліста у проведенні огляду місця події, огляду трупа, огляду медичних документів, освідування особи та допиту. Визначено основні проблеми, що впливають на якість та результативність вищезгаданих слідчих (розшукових) дій у кримінальних провадженнях досліджуваної категорії.

Заслуговує на увагу висновок дисертанта на стор. 118 дисертації щодо внесення змін до частини другої ст. 241 КПК України, яку пропонує викласти у наступній редакції: «2. Освідування здійснюється на підставі постанови прокурора *у невідкладних випадках за постановою слідчого, про що необхідно повідомити прокурора* та, за необхідності, за участю судово-медичного експерта, лікаря *та інших спеціалістів*».

Заслуговують на увагу й думки автора, побудовані на аналізі прикладів слідчої та судової практики на основі яких сформульовані пропозиції, що можуть бути використані у практичній діяльності з метою більш широкого використання спеціальних знань.

Розділ 3 «Проведення окремих видів експертиз при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником», складається з трьох підрозділів, в яких автор аналізує питання проведення судово-медичної, фармацевтичної, фармакологічної, технічної експертизи документів, почеркознавчої, дактилоскопічної експертизи.

Вибір переліку експертиз Таранова А. М. обґрунтовує потребами правозастосовної практики, що свідчить про глибоке розуміння її нагальних проблем, а також значну увагу присвячує розкриттю потенційних можливостей вирішення завдань розслідування злочинів передбачених ст. 140 КК України за допомогою експертиз, що сприятиме обізнаності слідчих.

Висновки, що завершують дисертацію, обґрунтовані та логічні, автор стверджує, що суть загальної наукової проблеми полягає у комплексному дослідженні поняття, форм, змісту використання спеціальних знань, розкритті особливостей діяльності спеціаліста при проведенні окремих слідчих (розшукових) дій, конкретизації особливостей проведення судових експертиз при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником (стор. 195-198).

Автореферат дисертації цілком відображає зміст основних положень дослідження. Загалом, здобувачем були повністю дотримані вимоги, що ставляться до даного виду наукових робіт.

Повнота викладу одержаних результатів

Основні положення та висновки, які містяться у дисертаційному досліджені А. М. Таранової, викладені у 16 публікаціях, з яких: 4 – наукові статті опубліковані у фахових виданнях України, 2 – наукові статті опубліковані у періодичному виданні інших держав; 8 тез у збірниках доповідей та науково-практичних конференціях; 2 методичних рекомендаціях виконаних у співавторстві.

Таким чином, достовірність отриманих результатів, висновків і пропозицій, забезпечено завдяки оприлюдненню наукових здобутків за темою дослідження, використанню широкої літературної та джерельної бази, різноманітних методичних прийомів, а також аналізу кола визначених дослідницьких проблем.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Незважаючи на системність та повноту проведеного дисертаційного дослідження, обґрунтованість авторських висновків та пропозицій, у ньому можна виокремити положення, які не сприймаються однозначно, є дискусійними та потребують уточнення, зокрема:

1) У підрозділі 1.2. доцільніше було б приділити більше уваги розвитку законодавства, що мало вплив на формування правозастосовної практики та наукових теорій, а не зосереджуватись переважно на наукових працях.

2) У підрозділі 1.3, 2.1, 2.2, 3.1, 3.2 автор використовує вузькоспеціалізовані медичні (фармацевтичні та фармакологічні) терміни, які

значно ускладнюють розуміння окремих положень роботи. Доречно було б після кожного терміну в дужках стисло тлумачити його значення. Крім того, у дисертації не зашкодило би окремими додатками оформити вживані терміни у вигляді словника.

3) Автор вказує про проведене анкетування 203 слідчих Національної поліції (органів внутрішніх справ) у різних регіонах України. Однак не досліджена точка зору прокурорів щодо використання спеціальних знань при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником.

Висловлені зауваження мають рекомендаційний та дискусійний характер, не суттєво впливають на загальну високу позитивну оцінку виконаної дисертаційної роботи, яка є актуальним, цілісним, консолідованим, завершеним, теоретично і практично значимим самостійним монографічним науковим дослідженням, в ході якого автором отримані якісно нові, системні, науково обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують конкретне пізнавальне завдання у галузі правової науки взагалі і кримінального процесу, судової експертизи та криміналістики зокрема.

ВИСНОВОК:

1. Представлена на рецензію дисертація «Використання спеціальних знань при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником» є самостійним й завершеним монографічним науковим дослідженням, в якому отримані науково-обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретне наукове завдання, яке має суттєве значення у сфері розслідування неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником, важливим для науки кримінального процесу та криміналістики.

2. Дисертаційне дослідження Таранової Анастасії Миколаївни «Використання спеціальних знань при розслідуванні неналежного виконання

професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником» цілком відповідає паспорту спеціальності 12.00.09 та встановленим вимогам до кандидатських дисертацій, передбачених пунктами 9, 11–14 Постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 «Про затвердження порядку присудження наукових ступенів».

3. Таранова Анастасія Миколаївна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 - кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Приватне акціонерне товариство
«Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом»
Власноручний підпис Давиденка В.С.
СТВЕРДЖУЮ
Відділ управління персоналом
«___» _____ 20__ р.
Підпис _____

Офіційний опонент:
професор кафедри управління
безпекою, правоохоронної
та антикорупційної діяльності
Міжрегіональної академії управління персоналом,
кандидат юридичних наук, доцент **В.С.Давиденко**